

Van walvissen en wespentailles

Baleinfabriek 'De Walvisch' aan de Boelekade

Henny van Dolder-de Wit

Het vrouwelijk silhouet is door de loop der eeuwen regelmatig aan de smaak van de tijd en de heersende mode onderworpen geweest. Op schilderijen van Rubens ziet men weelderige figuren en ook bij Rembrandt treft men zelden geïdealiseerde schone aan. Soms echter moest de vrouw een taille bezitten, zoals in de laatste decennia van de negentiende eeuw. Om dit ideaal te verwezenlijken werd het lichaam ingesnoerd met stijve korsetten, voorzien van een verstevigend materiaal: baleinen. Balein is een veerkrachtig hoornproduct, afkomstig van de baarden van baardwalvissen en bijzonder geschikt om te verwerken tot buigzame dunne staven en vezelproducten. Bij een walvis, die geen tanden heeft, hangen aan de bovenkaak en het gehemelte wel 100 tot 150 paar lange driehoekige hoornplaten, de baleinen, die als een zeef functioneren voor het bemachtigde voedsel, bestaande uit kreeftjes en kleine vissen. Ook in andere kledingonderdelen gebruikte men baleinen, zoals in opstaande kragen van blouses en japonnen.

Vanaf de zestiende eeuw deden Hollanders (onder meer uit Krimpen aan de Lek) en Friezen volop mee aan de walvisjacht, waarbij de walvisbaarden vaak belangrijker waren dan het spek. Vooral in Amsterdam vond men speciale traan- en baleinpakhuisen, sommige gevelstenen herinneren nog aan deze tijd. Verrassend genoeg stond in Waddinxveen een baleinfabriek, opgericht door J.P. Wernink, die uniek werd genoemd en befaamd was vanwege zijn gave producten. Daar werd de ruwe balein gekookt, geperst, in staven gespleten, glad geschaafd en gepolijst. Het eindproduct bestond uit buigzame baleinen voor korsetten en kleding en enorme paraplu's die men 'bestedsters' noemde. Maar ook gebruiksproducten vonden hun weg naar de consument, zoals snuif-, thee- en loddereindoosjes, mutsendozen, tabakspotten, mesheften, haak- en breinaalden, rijzweepen, wandelstokken, spatels, fraai versierde zeven, maar ook zadels.

In 1874 verhuisde het bedrijf naar de Boelekade 34 in Gouda, waar W.C. Wernink, vermoedelijk een zoon van de oprichter, het bedrijf voortzette. Hij woonde aan de Blekerssingel 96. Op de fabrieksgevel prijkte in reliëfletters een naam: 'De Walvisch'. Omstreeks 1900 kwam de reformkleding in de belangstelling te staan, samenhangend met Art Nouveau, Jugendstil en het tijdschrift Jugend, waarbij de dwinglandij van het baleinenkorset afzwakte, doch niet geheel verdween. Nieuwe en minder kostbare materialen verdrongen op den duur het toch wel dure balein, als gevolg waarvan het bedrijf wegwijnde en tegen de Tweede Wereldoorlog werd opgeheven. Het pand, dat geruime tijd leegstond, werd in 1968 gekocht door de groente- en fruithandelaar Baas, die het liet slopen en ter plaatse het nu nog aanwezige pakhuis bouwde.

